

Sukces czy porażka? Społeczna ewaluacja Narodowego Programu Szczepień przeciwko COVID-19 – raport z badań

Zarówno pacjenci, jak i osoby zaangażowane w realizację programu szczepień przeciwko COVID-19, pozytywnie oceniają organizację całego procesu. Najmocniejszą stroną programu było skuteczne wdrożenie rozwiązań teleinformatycznych, głównie związanych z procesem rejestracji i logistyką. Najslabszym elementem programu był brak decyzji o wprowadzeniu certyfikatów covidowych, które mogłyby podnieść poziom zaszczepienia. Negatywną rolę w realizacji programu odegrał sceptycyzm szczepionkowy.

Raport jest wynikiem badań prowadzonych w ramach projektu „Ewaluacja programu szczepień przeciwko COVID-19. Perspektywa oceny technologii” realizowanego w Łukasiewicz – Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle „ORGMAZ” i finansowanego ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. W ramach badań przeprowadzono ogólnopolski sondaż badający opinię Polek i Polaków na temat Narodowego Programu Szczepień, wywiady z personelem medycznym i organizatorami programu oraz badania komunikacyjne.

91% respondentów raczej bądź bardzo dobrze oceniła Narodowy Program Szczepień. Personel medyczny wskazywał przede wszystkim na dobre zorganizowanie procesu rejestracji pacjentów oraz dystrybucji szczepionek. Najlepiej oceniono skuteczne wdrożenie rozwiązań teleinformatycznych. 95% respondentów oceniła dobrze bądź bardzo dobrze sprawność procesu rejestracji. Realizacja programu nie generowała również większych napięć na linii rząd-samorząd lokalny, co było wynikiem odpowiedniego rozdzielania kompetencji oraz zapewnienia wystarczającego poziomu finansowania.

W badaniu ilościowym 64% respondentów dobrze bądź bardzo dobrze oceniło kampanię promocyjną. Bardziej ambiwalentny stosunek do kampanii miały osoby realizujące program szczepień. Wskazywały one na pozytywną rolę kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczej straży pożarnej. Jednocześnie

krytykowały kampanię dotyczącą szczepień dzieci i młodzieży, która była praktycznie niewidoczna w przestrzeni informacyjnej. W ich ocenie nie wykorzystano w kampanii potencjału ekspertów naukowych oraz lekarzy, przede wszystkim lekarzy rodzinnych. Personel medyczny z dużym zaangażowaniem włączył się w program, jednocześnie osobom wykonującym szczepienie towarzyszyło duże poczucie frustracji w związku z niezadowalającym efektem końcowym.

Chociaż organizacjom lokalnym udało się zakorzenić kampanię w lokalnym kontekście, to brakowało bardziej angażujących, nastawionych na włączenie przedstawicieli społeczności lokalnych działań. W ocenie autorów raportu działania promujące szczepienia obok ogólnopolskiej kampanii, powinny również być zorientowane na działania lokalne, adresowane do konkretnych wspólnot i angażujące lokalnych liderów opinii.

Negatywną rolę w realizacji programu odegrał sceptycyzm szczepionkowy. Przekaz antyszczepionkowy nasilił się zwłaszcza pod koniec 2021 roku. Jednocześnie aktywność konta „Szczepimy się”, odpowiedzialnego w początkowej fazie programu za walkę z dezinformacją na temat szczepionek, systematycznie malała od połowy 2021 roku. Również w opinii personelu medycznego, narracja antyszczepionkowa mogła być skuteczniejsza od racjonalnych przekazów i skuteczniej niż kampania rządowa wpływać na postawy niektórych obywateli.

Najsłabszym elementem programu był brak decyzji o wprowadzeniu certyfikatów covidowych, które mogłyby podnieść poziom zaszczepienia. Politykę certyfikatów w jakiejś formie przyjęła większość państw Unii Europejskiej. Respondenci w badaniu ilościowym byli podzieleni w kwestii wprowadzania obostrzeń dla niezaszczepionych, chociaż większość z nich akceptowała takie rozwiązanie (51%). Większą przychylność badani wyrażali w stosunku do możliwości sprawdzania statusu zaszczepienia przez pracodawców (55%).

Media internetowe informowały o programie raczej w tonie neutralnym, skupiając się głównie na kwestiach organizacyjnych. W przestrzeni mediów społecznościowych obecny był jednakże dużo krytyczniejszy ton, dużo częściej pojawiały się tam również przekazy antyszczepionkowe. Pomimo wzrastającej w czasie narracji antyszczepionkowej w mediach społecznościowych, aktywność komunikacyjna rządowego profilu „Szczepimy się”, jak wskazują wyniki analiz

przeprowadzonych w projekcie miała, co znacząco osłabiało możliwość odpowiedniej reakcji narracyjnej.

Autorzy raportu z badań prof. Michał Wróblewski, dr Ewa Kawiak-Jawor, Joanna Stankowska, Andrzej Meler i Marcin Bartnicki podkreślają, że w przyszłości program szczepień przeciwko COVID-19 będzie mierzył się z następującymi wyzwaniami: 1) zwiększającą się złożonością systemu szczepień (związaną z pojawieniem się nowych szczepionek i kolejnych dawek przypominających); 2) różnicami między najlepiej i najgorzej wyszczepionymi rejonami Polski; 3) problemem reinfekcji, które mogą podważać społeczną akceptację szczepień; 4) malejącym zainteresowaniem szczepieniami przeciwko COVID-19; 5) rosnącym znaczeniem ruchów antyszczepionkowych.

Jednocześnie na bazie wyników badań można sformułować następujące rekomendacje:

- dalsze wdrażanie systemów informatycznych - systemy on-line służące do rejestracji i obsługi pacjentów stanowią stanowią jeden z najlepiej ocenianych w badaniu elementów programu, stąd powinny być dalej wdrażane na szerszą skalę w różnych obszarach funkcjonowania systemu ochrony zdrowia;
- podjęcie działań komunikacyjnych związanych ze zwiększającą się złożonością systemu szczepień – np. włączenie w działania promocyjne kalendarza szczepień przeciwko covid-19 czy zaangażowanie ekspertów na rzecz informowania opinii publicznej o nowych wariantach i ich wpływie na skuteczność szczepień;
- podjęcie celowanych i lokalnych działań promocyjnych oraz interwencyjnych – np. włączenie w promocje szczepień lekarzy rodzinnych czy pozyskanie na rzecz programu lokalnych liderów opinii (np. przedstawiciele Kościoła katolickiego czy organizacji pozarządowych
- zwiększenie roli zakładów pracy w programie szczepień
- wzmocnienie Funduszu Kompensacyjnego – powinno się podjąć działania informacyjne w celu lepszego rozpropagowania w społeczeństwie wiedzy na temat możliwości korzystania ze środków Funduszu w przypadku wystąpienia odczynów poszczepiennych, informowanie na ten temat mogłoby być kluczowym elementem kampanii proszczepiennej

Łukasiewicz – Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle ORGMASZ to jednostka analityczna Łukasiewicza, prowadząca badania społeczno-ekonomiczne w obszarze STI (Science, Technology, Innovation). Naszym zadaniem jest rozpoznawanie zapotrzebowania rynkowego na produkty i usługi technologiczne, a także informowanie z odpowiednim wyprzedzeniem o szansach i zagrożeniach płynących z wprowadzenia poszczególnych rozwiązań technologicznych. Współpracujemy przy tym ściśle z 26 instytutami Łukasiewicza, rozwijającymi dane technologie, co daje nam szeroką perspektywę dostępnych kierunków badań.

Łukasiewicz – ORGMASZ jest jednym z instytutów w Sieci Badawczej Łukasiewicza. Łukasiewicz jest jedną z największych instytucji B+R w Europie, oferującą polskim przedsiębiorcom innowacyjne rozwiązania i stanowiącą pomost pomiędzy nauką a biznesem. W jej skład wchodzi 26 instytutów o szerokim spektrum kompetencyjnym, które dysponują łącznie potencjałem badawczym 4,5 tys. naukowców.

Kontakt :

Małgorzata Ozimska Dział Komunikacji

Łukasiewicz - ORGMASZ

media@orgmasz.lukasiewicz.gov.pl

